

ความก้าวหน้าในการกวาดล้างโปลิโอ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 17

ชูเกียรติ เกียรติขจรกุล

รพ. สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 17

ABSTRACT :

Kiatkajornkul C. Progress Toward Poliomyelitis Eradication in Somdej Prasangkharaj 17th Hospital. (Region 7 Medical Journal 1997 ; 3 : 289-296).

Department of Pediatrics, Somdej Prasangkharaj 17th Hospital, Supanburi, Thailand.

The purpose of this study was to evaluate the knowledge of poliomyelitis and activity during the National Immunization Days (NIDs) in 1996. There were 100 persons of parents and 40 persons of nurses in Somdej Prasangkharaj 17th hospital in this study. 7.5% of parents and 5% of nurses did not know about characteristic of poliomyelitis disease. 5% of parents and 2.5% of nurses did not know there was the NIDs in 1996. 17.5% of nurses and 5% of parents thought that the children should not be immunized during the NIDs if they recieved routine immunization completely.

OPV coverage during the NIDs was 93%.

บทคัดย่อ :

ชูเกียรติ เกียรติขจรกุล. ความก้าวหน้าในการกวาดล้างโปลิโอ โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 17. (วารสารแพทย์เขต 7 2540 ; 3 : 289-296).

กลุ่มงานกุมารเวชกรรม, รพ. สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 17, สุพรรณบุรี.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความรู้ ลักษณะทางคลินิกของโรคโปลิโอ และแนวทางในการปฏิบัติในระหว่างที่มี การรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2539 โดยเปรียบเทียบระหว่างผู้ปกครองเด็ก 100 ราย และเจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพและเจ้าหน้าที่พยาบาลเทคนิค โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 17 40 ราย พบว่า ร้อยละ 7.5 ของผู้ปกครองเด็ก และร้อยละ 5 ของเจ้าหน้าที่พยาบาล ไม่ทราบลักษณะโปลิโอ ร้อยละ 5 ของผู้ปกครองเด็ก และร้อยละ 2.5 ของเจ้าหน้าที่พยาบาล ไม่ทราบว่ามีการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) ในปี พ.ศ. 2539 มีเด็กได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จากการรณรงค์ครั้งนี้ร้อยละ 93

เจ้าหน้าที่พยาบาล มีแนวโน้มที่จะให้คำแนะนำว่า ไม่จำเป็นต้องรับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จากการรณรงค์ครั้งต่อไป ถ้าเด็กเคยได้รับวัคซีนตามกำหนดแล้วร้อยละ 17.5 ในขณะที่ผู้ปกครองเด็กมีแนวโน้มที่จะไม่ให้วัคซีนอีกร้อยละ 5

บทนำ

"Target 2000 : A World Without Polio" หรืออีกนัยหนึ่งคือ "2543 : ปีเป้าหมาย โลกไร้โปลิโอ" เป็นการย้ำให้เห็นถึงปณิธานที่จะกวาดล้างโปลิโอ ด้วยความร่วมมือจากทั่วทุกภูมิภาค และทุกประเทศในโลก

กลยุทธ์ที่ WHO กำหนดไว้ในปี 2531 เพื่อกวาดล้างโปลิโอ มี 4 วิธี คือ

1. เพิ่มและรักษาระดับความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) อย่างน้อย 3 ครั้ง ในเด็กอายุน้อยกว่า 1 ปี
2. เพิ่มความไวของการเฝ้าระวังโรคโปลิโอ โดยจัดตั้งระบบเฝ้าระวังผู้ป่วยอัมพาตกล้ามเนื้ออ่อนแรงอย่างเฉียบพลัน (Acute Flaccid Paralysis-AFP) ที่มีประสิทธิภาพและตรวจยืนยันทางห้องปฏิบัติการที่น่าเชื่อถือ
3. รณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กทั่วประเทศ (National Immunization Days-NIDs)
4. ให้วัคซีนโปลิโอในบางพื้นที่ที่มีการให้วัคซีนต่ำหรือพื้นที่ที่ระบบการเฝ้าระวังไม่ดีพอ (Mopping Up)^{1,2}

สำหรับประเทศไทย ได้เริ่มดำเนินการปูทางเพื่อกวาดล้างโปลิโอ ตั้งแต่ระยะกลางของแผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่ 6 และกำหนดนโยบายเป็นเป้าหมายให้แผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่ 7 เพื่อดำเนินการป้องกันและควบคุมโรค จนไม่มีผู้ป่วยโรคโปลิโอที่เป็นอัมพาตจากเชื้อโปลิโอ ภายในปี พ.ศ. 2539³ ด้วยการนำกลยุทธ์ต่าง ๆ มาผสมผสานกันอย่างเหมาะสม หนึ่งในกลยุทธ์ที่นำมาใช้คือการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กทั่วประเทศ (National Immunization Days-NIDs) จากการศึกษาของ Deivanayagam N. และคณะ พบว่าการได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) 3 ครั้ง ก่อให้เกิดภูมิคุ้มกันต้านทานขึ้นร้อยละ 83 ของผู้เข้ารับการศึกษา ไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด⁴ การรายงานของ Beale AJ. ที่แสดงให้เห็นว่าการได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) ตาม EPI programme 3 หรือ 4 ครั้งไม่เพียงพอต่อการควบคุมโปลิโอ

ในประเทศที่กำลังพัฒนา ตัวอย่าง เช่น ประเทศในกลุ่มอเมริกาใต้ ต้องให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กอย่างน้อย 10 ครั้ง จึงจะสามารถควบคุมโปลิโอได้⁵ นอกจากนี้ การศึกษาของ Richardson G. และคณะ ก็แสดงให้เห็นว่าการให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) นอกเหนือจาก EPI programme ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันต้านทานโปลิโอสูงมากกว่าการให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) ใน EPI programme ปกติ⁶

แม้จะมีการผสมผสานด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จนถึงปี พ.ศ. 2539 ก็ยังมีการรายงานผู้ป่วยโปลิโอเป็นอัมพาตในเด็กวัยรุ่นที่จังหวัดสระบุรีประปราย⁷

วัตถุประสงค์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องการนำเสนอ ความรู้ ลักษณะโรคโปลิโอ และแนวทางในการปฏิบัติของผู้ปกครองเด็ก เทียบกับเจ้าหน้าที่พยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 17 ในระหว่างที่มีการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) ในปี พ.ศ. 2539

วิธีการศึกษา

1. ประชากร กลุ่มประชากรเป้าหมาย มี 2 กลุ่ม คือ

- 1.1 ผู้ปกครองเด็ก ที่นำเด็กป่วยอายุน้อยกว่า หรือเท่ากับ 10 ปีมารับการรักษาที่หน่วยผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 17 ตั้งแต่ วันที่ 1 กรกฎาคม 2540 ถึง 7 กรกฎาคม 2540 จำนวน 100 ราย

- 1.2 เจ้าหน้าที่พยาบาลวิชาชีพและเจ้าหน้าที่พยาบาลเทคนิค โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 17 ที่มีโอกาสให้การดูแลรักษาเด็ก และให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองเด็ก ได้แก่ เจ้าหน้าที่พยาบาลหน่วยผู้ป่วยนอก เจ้าหน้าที่พยาบาลหน่วยกุมารเวชกรรม เจ้าหน้าที่พยาบาลหน่วยผู้ป่วยหนัก และเจ้าหน้าที่พยาบาลหน่วยเวชกรรมสังคม จำนวน 40 ราย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จาก แบบสอบถาม
3. การวิเคราะห์ทางสถิติ ใช้ค่าเปรียบเทียบร้อยละ

ผลการศึกษา

1. ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ตอบแบบสอบถาม และเด็ก พบว่า ร้อยละ 87 เป็นมารดาของเด็ก นอก จากนั้น พบว่า เป็น ย่า หรือ ยาย ร้อยละ 6 บิดาของ เด็กร้อยละ 3 อา หรือ น้ำ ร้อยละ 2 ปู่และแม่เลี้ยงพบ เท่ากันคือ ร้อยละ 1 ตามลำดับดังแสดงตามตารางที่ 1

2. อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่ ของผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 21-40 ปี ดัง แสดงตามตารางที่ 2

3. ความรู้ลักษณะทางคลินิกของโรคโปลิโอ พบ ว่าเจ้าหน้าที่พยาบาลทราบลักษณะของโรคร้อยละ 92.5 ในขณะที่ผู้ปกครองเด็กทราบลักษณะของโรคร้อยละ 90 ดังแสดงตามตารางที่ 3

4. ทราบว่ามีการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2539 พบว่าร้อยละ 97.5 ของเจ้าหน้าที่พยาบาลทราบว่าการรณรงค์ ร้อยละ 2.5 ของเจ้าหน้าที่พยาบาลไม่ทราบ ในขณะที่ร้อยละ 95 ของผู้ปกครองเด็กทราบว่าการรณรงค์ และมีผู้ปกครอง เด็กที่ไม่ทราบถึงร้อยละ 5 ดังแสดงตามตารางที่ 4

5. สื่อที่ช่วยให้ทราบว่ามีการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กทั่วประเทศไทยในปี พ.ศ. 2539 ผู้ปกครอง

เด็กส่วนใหญ่ทราบข่าวมาจาก ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ อนามัยร้อยละ 82 นอกจากนั้น ทราบข่าวจาก โทร- ทัศน์ร้อยละ 54 กลุ่มเด็กนักเรียนและโรงเรียนร้อยละ 28 ตามลำดับ ในขณะที่เจ้าหน้าที่พยาบาล ทราบข่าวจาก การรณรงค์จากโทรทัศน์ และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลด้วย กันเองสูงสุด คือ ร้อยละ 85 นอกจากนั้น จากโปสเตอร์ พบร้อยละ 65 วิหุพบร้อยละ 52.5 และหนังสือพิมพ์ พบร้อยละ 47.5 ตามลำดับดังแสดงตามตารางที่ 5

6. จำนวนเด็กที่ได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จาก การรณรงค์ในปี พ.ศ. 2539 พบว่า ได้รับวัคซีนร้อยละ 93 ไม่ได้รับวัคซีนร้อยละ 5 และไม่แน่ใจว่าได้รับวัคซีนหรือ ไม่ร้อยละ 2 ตามลำดับ ดังแสดงตามตารางที่ 6

7. แนวโน้มในการรับวัคซีนโปลิโอ (OPV) ถ้ามี การรณรงค์ในครั้งต่อไป โดยมีข้อกำหนดว่า เด็กเคยได้รับ วัคซีนโปลิโอ (OPV) ครบตามกำหนดแล้ว พบร้อยละ 82.5 ของเจ้าหน้าที่พยาบาลมีแนวโน้มจะให้คำแนะนำว่า ไม่จำเป็นต้องรับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จากการรณรงค์ใน ครั้งต่อไป ถ้าเด็กเคยได้รับวัคซีนตามกำหนดแล้ว พบสูง ถึงร้อยละ 17.5 เมื่อเทียบกับผู้ปกครองเด็กที่มีแนวโน้ม จะไม่รับวัคซีนอีก ร้อยละ 5 ดังแสดงตามตารางที่ 7

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ตอบแบบสอบถาม และเด็กป่วย (เทียบร้อยละ)

ความสัมพันธ์	จำนวน
มารดา	87
ย่าหรือยาย	6
บิดา	3
อาหรือน้า	2
ปู่	1
แม่เลี้ยง	1

ตารางที่ 2 แสดงอายุผู้ตอบแบบสอบถาม (เทียบร้อยละ)

อายุ (ปี)	เจ้าหน้าที่พยาบาล	ผู้ปกครองเด็ก
≤ 20	7.5	3
21 - 30	60	48
31 - 40	30	40
41 - 50	2.5	6
51 - 60	0	3

ตารางที่ 3 แสดงความรู้ลักษณะทางคลินิกของโรคโปลิโอ (เทียบร้อยละ)

ความรู้โรคโปลิโอ	เจ้าหน้าที่พยาบาล	ผู้ปกครองเด็ก
ทราบ	92.5	90
ไม่ทราบ	7.5	10

ตารางที่ 4 แสดงการทราบว่ามีการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2539 (เทียบร้อยละ)

การรณรงค์	เจ้าหน้าที่พยาบาล	ผู้ปกครองเด็ก
ทราบ	97.5	95
ไม่ทราบ	2.5	5

ตารางที่ 5 แสดงสื่อที่ช่วยให้ทราบว่ามีการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) แก่เด็กทั่วประเทศไทยในปี พ.ศ. 2539 (เทียบร้อยละ)

สื่อ	เจ้าหน้าที่พยาบาล	ผู้ปกครองเด็ก
เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาล	85	2
โทรทัศน์	85	54
โปสเตอร์	65	23
วิทยุ	52.5	9
หนังสือพิมพ์	47.5	0
เจ้าหน้าที่อนามัย ผู้ใหญ่บ้าน	2.5	82
ผสส. อสม.	0	22
เด็กนักเรียน โรงเรียน	0	28
กลุ่มแม่บ้าน	0	1

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนเด็กที่ได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จากการรณรงค์ในปี พ.ศ. 2539 (เทียบร้อยละ)

วัคซีนจากการรณรงค์	จำนวน
ได้รับวัคซีน	93
ไม่ได้รับวัคซีน	5
ไม่แน่ใจ	2

ตารางที่ 7 แสดงแนวโน้มในการรับวัคซีนโปลิโอ (OPV) ถ้ามีการรณรงค์ในครั้งต่อไป โดยมีข้อกำหนดว่า เด็กเคยได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) ครบตามกำหนดแล้ว (เทียบร้อยละ)

แนวโน้มการรับวัคซีน	เจ้าหน้าที่พยาบาล	ผู้ปกครองเด็ก
รับวัคซีน	82.5	95
ไม่รับวัคซีน	17.5	5

วิจารณ์

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตอบแบบสอบถามและเด็กส่วนใหญ่เป็นมารดา ซึ่งพบมากถึงร้อยละ 87 นอกจากนี้ เป็น บิดา ปู่ ย่า ยาย หรือ แม่เลี้ยง แต่เกือบทุกราย ให้ประวัติว่า เป็นผู้ดูแลเด็กในช่วงระยะ 1 ปี ที่ผ่านมา

ในด้านความรู้ ลักษณะโรคโปลิโอ พบว่า มีผู้ปกครองเด็กไม่ทราบลักษณะโรค ร้อยละ 10 ของจำนวนทั้งหมด เมื่อเทียบกับเจ้าหน้าที่พยาบาล ซึ่งพบร้อยละ 7.5 สาเหตุที่ผู้ปกครองเด็ก และเจ้าหน้าที่พยาบาลบางส่วนไม่ทราบลักษณะโรคโปลิโอน่าจะเกิดจาก

1. ความซุกซมของโรคโปลิโอ ลดลงมาก จนแทบไม่พบผู้ป่วยโรคนี้ในชีวิตประจำวัน
2. ขาดการติดตามข้อมูลข่าวสารจากสื่อหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งขาดการฟื้นฟู อบรม ความรู้เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโปลิโอเป็นระยะ ๆ

ปัญหาจากการ ไม่ทราบลักษณะโรคโปลิโอของผู้ปกครองเด็กอาจทำให้ผู้ปกครองเด็กมองข้ามความรุนแรงรวมทั้งความพิการที่อาจเกิดขึ้นได้จากการเป็นโรค ซึ่งอาจเป็นผลทำให้มีการละเลยการรับวัคซีนของเด็กได้ ในขณะที่เจ้าหน้าที่พยาบาลซึ่งมีโอกาสที่จะต้องตอบคำถามของผู้ปกครองเด็ก เกี่ยวกับลักษณะโรค ความรุนแรงของโรค แต่ถ้าเจ้าหน้าที่พยาบาลไม่ทราบข้อมูลพื้นฐานเสียแล้ว ก็ไม่สามารถให้ความรู้กับผู้ปกครองเด็ก หรืออาจให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความจริงได้

สำหรับการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ ในปี พ.ศ. 2539 นี้ มีผู้ปกครองไม่ทราบถึงร้อยละ 5 ในขณะที่เจ้าหน้าที่พยาบาลไม่ทราบร้อยละ 2.5 ส่วนหนึ่งของผู้ปกครองเด็กที่ไม่ทราบ เนื่องจากต้องไปทำงานที่อื่น (แต่ในความเป็นจริงแล้ว การรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ มีการกระจายตามสื่อต่าง ๆ ทั่วประเทศ การที่ทำงานอยู่ไม่ว่างภูมิภาคใดของประเทศไทย ก็น่าจะทราบถึงการรณรงค์) ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งไม่ได้เดินทางไปไหนเลย ในช่วงระยะ 1 ปีที่ผ่านมา

สื่อที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารการรณรงค์ ในปี

พ.ศ. 2539 พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างผู้ปกครองเด็ก และเจ้าหน้าที่พยาบาล ในกลุ่มผู้ปกครองเด็กส่วนใหญ่ทราบข่าวมาจาก ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่อนามัย ร้อยละ 82 นอกจากนั้น ทราบข่าวจาก โทรทัศน์ร้อยละ 54 กลุ่มเด็กนักเรียนและโรงเรียนร้อยละ 28 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่า การกระจายข่าวสาร โดยเด็กนักเรียนและโรงเรียน ค่อนข้างได้ผลดี ในกลุ่มประชากรศึกษา ตัวอย่าง เช่น มีเด็กบางรายได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จากโรงเรียนโดยที่ผู้ปกครองไม่ทราบข่าวการรณรงค์มาก่อน หรือในบางชุมชนจะได้รับข่าวการรณรงค์จากเด็กนักเรียนเดินมากระจายข้อมูลตามบ้าน เป็นต้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่พยาบาล ทราบข่าวจากการรณรงค์จากโทรทัศน์ และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลด้วยกันเองสูงสุด คือ ร้อยละ 85 นอกจากนั้น จากโปสเตอร์ วิทยู และหนังสือพิมพ์ตามลำดับ

จากการศึกษารัชนี พบว่า เด็กที่ได้รับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จากการรณรงค์ร้อยละ 93 ที่เหลือร้อยละ 5 ไม่ได้รับวัคซีน และร้อยละ 2 ไม่แน่ใจว่าได้รับวัคซีนหรือไม่ เหตุผลที่ผู้ปกครองไม่นำเด็กไปรับวัคซีนจากการรณรงค์ คือ เด็กไม่สบาย ไม่ทราบว่ามีการรณรงค์ คิดว่าเด็กอายุน้อยเกินไป (อายุ 2 เดือน) และเด็กได้รับวัคซีนตามกำหนดแล้ว ผลการศึกษารัชนี พบที่จะบ่งชี้ได้ว่า แม้มีการเผยแพร่ข่าวสารการรณรงค์ด้วยสื่อ และวิธีการต่าง ๆ ตามที่ได้กระทำมาแล้วก็ตาม ก็ยังไม่สามารถโน้มน้าวให้ผู้ปกครองนำเด็กมารับวัคซีนได้ทุกราย เป็นไปได้หรือไม่ว่าการทำรณรงค์ในครั้งต่อไป อาจต้องมีการรุกเข้าสู่เด็กที่ไม่ได้รับวัคซีนจากจุดที่มีการรณรงค์ เพื่อให้เด็กที่พลาดการได้รับวัคซีน ได้รับวัคซีนเหมือนเด็กอื่นทั่วประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลการรณรงค์ของต่างประเทศ พบว่า ประเทศอินโดนีเซีย ในปี พ.ศ. 2538 รายงานว่ามีเด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี มารับวัคซีนจากการรณรงค์มากกว่า 22 ล้านราย หรือ เกือบทุกรายในประเทศ^๑ ในขณะที่การรณรงค์ในแอฟริกา ปี พ.ศ. 2539 มีเด็กมารับวัคซีนมากกว่าร้อยละ 80^๒

สำหรับแนวโน้มที่เจ้าหน้าที่พยาบาลจะให้คำแนะนำว่าไม่จำเป็นต้องรับวัคซีนโปลิโอ (OPV) จากการรณรงค์ในครั้งต่อไป ถ้าเด็กเคยได้รับวัคซีนตามกำหนดแล้ว พบสูงถึงร้อยละ 17.5 เมื่อเทียบกับ ผู้ปกครองเด็กที่มีแนวโน้มจะไม่รับวัคซีนอีกร้อยละ 5 เชื่อว่า จากผลการศึกษาครั้งนี้ น่าจะบอกได้ว่า การติดตามข้อมูล ข่าวสาร การฟื้นฟูความรู้ของเจ้าหน้าที่พยาบาล เป็นระยะ ๆ เป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต้องการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พยาบาลเอง เพื่อให้เจ้าหน้าที่เหล่านี้เป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองเด็กได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

สรุป

อีก 3 ปี นับจากนี้ จะเป็นปีที่ต้องการอนามัยโลกกำหนดไว้ว่าโปลิโอจะถูกกำจัดจนหมดสิ้น แต่จนทุกวันนี้ยังมีปัญหาในแง่ ความรู้ ลักษณะ ของโรคโปลิโอ และแนวทางในการปฏิบัติในขณะที่มีการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ (OPV) ของผู้ปกครองเด็ก และเจ้าหน้าที่พยาบาลบางส่วน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าน่าจะมีการฟื้นฟูความรู้การติดตามข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ รวมทั้งแนวทางในการปฏิบัติจริง ในขณะที่มีการรณรงค์ของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อประโยชน์สูงสุดของการกวาดล้างโปลิโอในครั้งต่อไป เพื่อให้สมกับปณิธานที่ตั้งเอาไว้ว่า "Target 2000 : A World Without Polio."

เอกสารอ้างอิง

1. Anonymous. Progress toward eradication of poliomyelitis, 1995 : MMWR. 1996 ; 45 (26) : 565-8.
2. Anonymous. Progress toward poliomyelitis eradication-Eastern Africa., 1988-1995 : MMWR. 1996 ; 45(48) : 1055-9.
3. กรมควบคุมโรคติดต่อ. วัคซีนามัยโรค 7 เมษายน 2538, 2543 ปีเป้าหมายโลกไร้โปลิโอ. กรุงเทพฯ : กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, 2538.
4. Deivanayagam N, Ahamed SS, Ratham SR. Clinical efficacy of trivalent oral poliomyelitis vaccine : a case-control study. Bulletin of the World Health Organization 1993 ; 71(3-4) : 307-9.
5. Beale AJ. Methods for poliomyelitis eradication : is there a consensus ?. Public Health Reviews 21(1-2) : 129-34, 1993-94.
6. Richardson G, et al. Immunogenicity of oral poliovirus vaccine administered in mass campaigns versus routine immunization programmes Bulletin of the World Health Organization 1995 ; 73(6) : 769-77.
7. วินัย อุดติโนโรจน์ โรคติดต่อที่ปรากฏขึ้น และโรคติดต่อที่กลับมาเป็นปัญหาใหม่วันอนามัยโรค 7 เมษายน 2540 โรคติดต่อที่เป็นปัญหาใหม่ : ตื่นตัวทั่วหน้า-ค้นคว้าแก้ไข. นนทบุรี : กรมควบคุมโรคติดต่อกระทรวงสาธารณสุข, 2540 : 21-50.
8. Anonymous. Progress toward poliomyelitis eradication-Indonesia,1995: MMWR Report 1996 : 45(32) : 697-700.
9. Anonymous. Progress toward poliomyelitis eradication-Africa, 1996 : MMWR 1997 ; 45(15) : 321-5.